

Samtök sveitarfélaga á
höfuðborgarsvæðinu

Kópavogi, 4. maí 2026

Nefndasvið Alþingis
Fjárlaganefnd

Efni: Umsögn Samtaka sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu við tillögu til þingsályktunar um fjármálaáætlun fyrir árin 2027-2031, 577. mál.

Samtök sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu (SSH) vilja með umsögn þessari um ofangreinda þingsályktunartillögu leggja sérstaka áherslu á eftirfarandi þætti:

Samgöngusáttmáli höfuðborgarsvæðisins og rekstur almenningsamgangna.

Samgöngusáttmáli ríkis og sveitarfélaga var undirritaður 26. september 2019 og uppfærður með undirritun aðila á viðauka við hann 21. ágúst 2024. Á sama tíma var undirritað samkomulag um samvinnu um rekstur og stjórnskipulag almenningsamgangna á höfuðborgarsvæðinu. Hafa þau áform nú gengið eftir og nýtt sameiginlegt félag sveitarfélaganna og ríkisins, Almenningsamgöngur höfuðborgarsvæðisins ohf., var stofnað 1. september 2025. Um þessar mundir stendur yfir uppbygging á rekstri félagsins og er þessari samvinnu sveitarfélaganna og ríkisins um verkefni almenningsamgangna á höfuðborgarsvæðinu fagnað sérstaklega.

Sameiginlegt félag aðila, Betri samgöngur ohf., var stofnað í október 2020 til að tryggja skilvirka framkvæmd og trausta umgjörð verkefnisins í samstarfi ríkis og sveitarfélaganna á höfuðborgarsvæðinu. Mikilvæg verkefni sáttmálans hafa þróast áfram og mikilvægum áföngum hefur verið náð. Sem dæmi hefur stofnvegaverkefnum verið lokið á Vesturlandsvegi, Reykjanesbraut og Suðurlandsvegi og framkvæmdum Arnarnesvegar og Breiðholtsbrautar verður lokið á hausmánuðum 2026. Ítarlegt undirbúningsferli Borgarlínunnar er langt komið og framkvæmdir við Fossvogsbrú eru hafnar ásamt öðrum verkefnum er tengjast innviðum almenningsamgangna. Búið er að leggja um 20 km af hjóla- og göngustígum frá árinu 2019 og fjárfest hefur verið í tækjabúnaði, úrbótum og tækniþróun fyrir umferðaljósastýringar og aðrar smærri framkvæmdir til að bæta umferðarflæði og umferðaröryggi fyrir almenna umferð og almenningsamgöngur á stofnvegum.

Samgöngusáttmálinn var og er tímamótasamningur sem innrammar sameiginlega framtíðarsýn ríkisvaldsins og sveitarfélaganna á höfuðborgarsvæðinu um uppbyggingu samgöngumannvirkja á svæðinu eftir langt uppbyggingarhlé. Samkomulagið er ekki aðeins merkilegt m.t.t. þess að ríki og sveitarfélög náðu saman um forgangsöröðun og fjármögnun samgönguinnviða, heldur endurspeglar það einnig samstöðu sveitarfélaganna í samgöngumálum á grunni svæðisskipulags höfuðborgarsvæðisins. Markmiðið er að auka umferðaröryggi, bæta samgöngur allra ferðamáta og minnka tafir, stórefla almenningsamgöngur og draga úr mengun af völdum svifryks og losun gróðurhúsalofttegunda til samræmis við loftslagsmarkmið stjórnvalda.

Samtök sveitarfélaga á
höfuðborgarsvæðinu

Verkefnið er enn jafnbrýnt og það var árið 2019 þegar samgöngusáttmálinn var fyrst undirritaður. Í hverri viku fjölgar íbúum á höfuðborgarsvæðinu að meðaltali um 80 með tilheyrandi aukningu umferðar sem hefur aldrei mælst eins mikil og nú. Það er þá augljóst þeim sem um höfuðborgarsvæðið fara að umferðarþungi, sér í lagi á álagstímum, hefur mikil áhrif á ferðir fólks um svæðið með auknum töfum, óþægindum og mengun. Mikilvægi þess að bæta samgöngur allra ferðamáta, með stofnvegaframkvæmdum, eflingu almenningssamgangna og frekari lagningu hjóla- og göngustíga eykst því með hverjum degi.

Mikill samfélagslegur ábati er af Samgöngusáttmála höfuðborgarsvæðisins sem er metinn um 1.140 ma. kr. núvirt á verðlagi ársins 2023 og innri vextir 9,2% sem er ríflega tvöfalt á við það sem almennt er miðað við í stórum vegafamkvæmdum. Þetta jafngildir ábata sem nemur þreföldum áætluðum kostnaði af fjárfestingunni. Um er að ræða ábata fyrir vegfarendur vegna styttri ferðatíma hvort sem um er að ræða á einkabifreið, hjólandi eða þá sem nýta sér almenningssamgöngur. Þá eru ótaldir aðrir og ekki síður mikilvægir þættir, s.s. reiknaður heilsufarsábatí vegna hjólréiða og aukinnar hreyfingar sem er samfara nýtingu almenningssamgangna að ónefndu framlagi verkefna sáttmálans til loftlagsmarkmiða stjórnvalda.

Í fyrirbyggjandi fjármálaáætlun sem umsögnin nær til er beint framlag ríkisins til Betri samgangna ohf. um 7,1 milljarðar kr árlega ásamt endurlánnum til að standa undir þeim framkvæmdum sem tilgreindar eru í framkvæmdaáætlun uppfærðs samgöngusáttmála.

Þrátt fyrir aukin framlög aðila eftir uppfærslu sáttmálans 2024 eru samt enn þá fjárhagslegar áskoranir hvað varðar fjármögnun ríkisins þannig að ekki skapist óvissa um framkvæmdaáætlanir næstu ára og á tímabili fjármálaáætlunar. Bent er á að fjármálaáætlun tekur ekki að fullu tillit til þeirrar fjármögnunar sem ríkissjóður samdi um að setja til sáttmálans í formi tekna af umferð eða annarri fjármögnun ríkisins. Mikilvægt er að gerð sé skýr grein fyrir framlagi ríkisins með tilliti til uppfærðs samgöngusáttmála á tímabili fjármálaáætlunar.

Fjármögnun málaflokks þjónustu við fatlað fólk

Í fyrri umsögnum sínum um frumvörp til fjárlaga, fjárukalaga og fjármálaáætlanir hafa SSH ítrekað bent á að mikilvægi þess að fjármögnun málaflokksins verði að fullu tryggð til framtíðar en töluvert hefur hallað á sveitarfélögin í þeim efnum. Þrátt fyrir að tekjustofnar málaflokksins hafi tekið breytingum þá hafa markaðar tekjur málaflokksins ekki dugað fyrir útgjöldum vegna þjónustunnar undanfarin sjö ár. „Rekstrarhallinn hefur verið viðvarandi og nam 85 milljörðum á sveitarfélagastiginu á tímabilinu 2018-2024“ skv. greiningu Sambands íslenskra sveitarfélaga sem birt var í febrúarmánuði 2026.

Og enn er kostnaður umfram tekjur og fyrirséð að kostnaður aukist enn, m.a. með auknum lagakröfum til þjónustunnar og fjölgun notenda. SSH vilja árétta þá afstöðu sína að brýnt sé að brúa bilið hjá sveitarfélagunum enda hafi þau haft réttmætar væntingar um að tekjur þeirra vegna málaflokksins ættu að geta staðið undir kostnaði, svo sem lagt var upp með við gerð samkomulags um yfirfærslu á þjónustu við fatlað fólk árið 2010.

Samtök sveitarfélaga á
höfuðborgarsvæðinu

Samtökin lýsa sig vitaskuld reiðubúin til að mæta á fund nefndarinnar og gera frekari grein fyrir
umsögn sinni verði eftir því óskað.

Virðingarfyllst,
f.h. SSH

Páll Björgvin Guðmundsson
Framkvæmdastjóri SSH